

Darázs Endre

RÓKÁK

A falucska határában egyszer csak megjelentek a veszett rókák. Hogy vesztettek, abból lehetett megállapítani, miszerint a sötétség leple alatt nyolc róka lopakodott be a moztelodásra, pissenés nélkül végig nézett egy új magyar filmet és nem maradt meg senkit, hanem elégedetten vonítva távoztak az ablakon át.

Már másnap elkezdődött irtásuk. Azazhogy csak kezdődött volna, mert tiztagú bizottságot küldtek ki, hogy előzetes költségvetést csináljanak.

Elsősorban meg kellett állapítani a veszett rókák számát. A község apraja-nagyja napokon át járta a havas határt és igyekezett számbavenni a ravaszdiakat. Mivel kemény hideg volt, sok rókaszámláló kellő mennyiségű szilvapálinkát öntött magába és ezért meglepően nagy számok jöttek ki, hiszen akadt olyan megfigyelő, aki nem is duplán, hanem háromszorosan látott egy-egy rókát.

Az állatvédők vitatni kezdték, hogy azok a rókák nem is lehetnek veszettek, hiszen van hozzávaló eszük, mivel elkerülik a rájuk leselkedő veszélyt. Az irtani kívánók ezzel szemben azt állították, hogy a művelőző állatok valóban veszettek, mivel tetszik nekik a csapni-való alkotás.

A vita egyre tartott és közben a rókák egyre vitték a falu udvaraiból a tyúkokat. Mivel a tyúk is állat, nemcsak a róka, ezért az állatvédők hangszórós kocsi-
kal járták be a környéket, hogy a köpönyegben és igyekeztek rábeszélni a barmfiatlokat, hogy mondjanak le a húsevésről és egyenek sárgarépát, ami tudvalegően nemcsak izletes, hanem magas vitamintartalma is.

A házak biztonságát azonban nem lehetett elhanyagolni, ezért a lakosság megállapodást kötött a veszettnek kiküldött, de valójában higgadt és értelmes rókákkal és azok havi tyúkátalány ellenében igen hűen őrködtek az udvarok védelmében és ha kellett, birokramentek saját véreikkel is, amelyek a kertek alól igyekeztek behatolni az udvarokba.

Annus József

KÉT SÜLT KRUMPLI

Az öreg most is akkor jött át hozzánk, amikor vacsorához ültünk. Apám jó szóval invitálta:

— Tartson velünk, István bátyám!

— Csak isten áldásával — húzódott még hátrébb a kopott konyhaszékekkel —, az enyém már megvolt.

Mi ettünk, ő beszélt:

— Kicsit húz a vállam. Kinyomtam máma a nagy akácot ott a farmezsgyén. Tizenegy guriga lett a derekából, kilenc a vastagabb ágakból, meg tizenöt kéve gally.

— Hű, a mindenit — rándított a nyakán apám két kanál között. — Jó nagy volt!

— Hát azt még az apám bátyja ültette. Alighanem kilencvenhét őszén, amikor az új portát is megvettük.

— Akác, jó tüzelő — szólt közbe anyám is.

— Az igen — bólogatott az öreg. — Reggel kivágja az ember, délben már főzhetsz vele. Úgy ég, mint az olaj!

Anyám kibontotta az asztalkendőbe bugyolált héjában sült krumplit. Forgattuk, fújtuk, hámoztuk. Sót, paprikát hintettünk rá, azzal ettük. Közben hallgattuk az öreget.

— A sült krumpliról jut eszembe — mondta az öreg — én fogoly vótam, amikor ott kint elkezdődött a zenebona. Vagy két-három magyar társunk, akik körül vótak aggatva lőszerral, meg pisztolyokkal, bejött egyszer a lágerbe. Azt mondják, akarunk-e harcolni a burzsujok ellen? Felcsapunk-e Lenin katonájának? Ki az a Lenin? Az az orosz Kossuth Lajos, azt mondja az egyik társam, a halasi tanító. Na, mondom, akkor menjünk, ha már üzent! És mentünk. Szuronyos puskát kaptunk, hat tölténnyel. Azt mondják, ha elfogy, ott a bajonét. A főradalom katonája nem mismásol. Nagy szükség persze nem vót a puskára. Leginkább strázsát álltunk. Ha néhány gyerek vagy asszony arra kódorgott elég vót kiabálni. Nacsak, elég az hozzá, egy jó fogós hajnalon Lenin palotája előtt álltam posztot. Hárman virrasztottunk kint a ház előtt, kettő a kapuban, a többiek bent a gangon. Ormótlán nagy gang vót ám az! Pontosan ötven oszlop tartotta az ereszt, csupa vörös márványból! Mondom, hideg volt. Nem hűvöcske, mint itt januárban. Hohó! Ott olyan időben még kiskabátban járkálnak. Hanem akkor a köpönyegben, de még a bundában is össze kellett húzódni. Kutya hideg volt! Ha az ember köpött egyet, hát az koppant a földön. Megfagyott, mire leért. Nem egyszer láttuk, hogy röptiben lefagyott a veréb! Nacsak, elég az hozzá, ott toporgok a drótozott bakkancsban, amikor valaki mellém lép. Lenin volt. Annyira álltam tőle, mint ez a stelázi. Azonnal megismertem. Kihúztam magam, összeütöttem a bokámat. Kerestem a puskaszíjat, hogy szabályos legyen a hapták, de Lenin nem engedte. Úgy nyújtotta parolára a kezét, mintha csak földszomszédok lennénk.

— Hova is való maga? — kérdezte

— Én, kérem Vásárhelyre, Gorzsára. Az öregapám Orosházáról gyűjt oda annak idején.

— Szóval magyar?

— Igen. Pópiy István, szolgálatára!

— Jól van, István. De akkor lesz igazán jó, ha maguknál is a paraszté lesz a föld, aztán az hordja padlásra a búzát, aki le-
aratta.

— Milyen nyelven beszéltek? — kérdezte a húgom.

— Hát magyarul!

— Lenin tudott magyarul?

— Lenin? Hát hogye tudott volna! Tizenkét nyelven tudott. Ennyi országban bújdosott a cári pandúrok elől. Mert félt ám tőle a cár! De a nép sehol nem adta föl. Nacsak, elég az hozzá, hát beszélgettünk. Azt kérdi tőlem:

— Aztán nem fázik itt, István?

— Jobban csak a kezem, meg a lábam.

— Na fogja!

Avval a zsebibe nyúlt, oszt kivett két olyanforma sült krumplit, mint az ott a szélén. A markomba nyomta. Jó meleg volt még.

— Köszönöm, de akkor meg magának nem marad...

— Tegye csak el, nekem van még vagy tíz. Rakott az asszony... Rakott az asszony... Hanem a lába ettől még megfagyhat. Na, jöjjön!

Belülkerültünk az ajtón, leültetett egy sámlira. Oldozni kezdte a bakkancsát.

— Hányas lába van? — kérdezte.

— Negyvenegy — mondom.

— Nagyszerű! Akkor ez pont jó magának. Cseréljünk!

— No, de...

— Gyerünk tovaris, gyerünk! Tanulja meg, hogy mindig annak kell a jobb bakkancs, aki nehezebb strázsát áll.

El is cseréltük a lábbelit. Lenin az én drótozott bakkancsomban ment föl az irodájába...

Nem tudom, István bátyám látta-e valaha Lenint. Ha erősen rágonndolok, én látom.

De mindig az István bátyám drótozott bakkancsában...

Polner Zoltán

BABONÁK, HIEDELMEK

Elátkozott

Nagy ára van annak:
patkóval világít!

A keze sem

látszik

az arca sem

látszik.

Városból a döglött lovat

elveri hazáig.

Nagy ára van annak,

kemény bőjtje lészen:

pondrós kutya kíséreti

már a faluszélen.

Hiába is hordja

nyakában az ujját,

halottember ujját:

éjjel vérét ontják.

Állatgyógyító

Kerítetek parázssal,

füstöllek kenyérrel:

karácsonyi szentelt morzsa

lovunk baját öld el!

Tornyozó füstödre

kilenc fényes sörényszálon

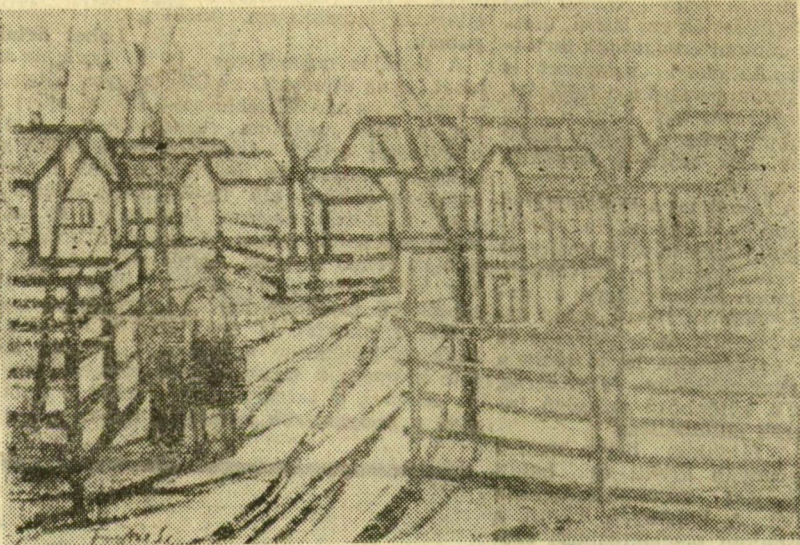
vér essen a földre.

Kilenc fényes sörényszálon

szűgyűbből csöpögjön!

Karácsonyi szentelt morzsa

füstöd rontást üzzön!

FONTOS
SÁNDOR

FALU

szeretettel vállaltak. Ugyanekkor a maga személyes biztonságával mit sem törődik. Szívében a félelem csapdok óriási szárnyaival, de helyen marad — és „nagyapóteken már a rab Szegedről válaszol rabul és félenken” barátai, Domokos Lászlók levele. „Tavasztalan tavasz jött, mely és sötét kút lett Szeged, parázssal kitéglázva.” Ezidőben írt leveleiben „aldokló-formán” búcsúzik barátaitól. 1919 májusában „feket, terror őrző Szegeden... Két nap alatt 220 letartóztatás.” Úgy érzi és nem alaptalanul, hogy halálra van ítélve.

A „sok, hirtelen haláltól” reszket, és félt mindenkit, aki körülötte él. „Mintha csak hullaméregbe mártogatná tolat, ha azoknak ír, akik kedvesek neki. És tán őt új is sok lenne az elszámolásukhoz azokkal együtt, akiknek ő kedves maradt.” Nem magát félti, hanem családját és a „boldogtalan proletár tömeget”. Ezekben a rettenetes időkben sokat gondolt a halálra, percenként szembenéz vele. A halál vállán tartotta csontkezét, és így lett halhatatlan.

Érezte, mint kevés ember, hogy az idő röpül, mint viharban az átokházi homok, mögötte 1918—19 nagyszerű harcainak emléke, előtte talán a közeli halál és az álommal lett valóság szépséges ígértevel, szemképrázató jövőjével — mindennek ellenére. Különös tehetsége volt ahhoz, hogy az emberiség történelmét egy pillantással áttekinthesse, és higgye, hogy a tragikus percekben is átvérgezőnk egyszer a villámterhes fellegek és a rettenetes árnyak ellenére.

Ma már nem kétséges, hogy életét dr. Szalay József főkapitánynak köszönhetette, ő mentette meg a kínhaláltól, és ő volt az, aki a húszas évek elején törhegyekkel kirakott útját járhatóvá egyengette.

Am az időtől kezdve nem tudott szabadulni a halál árnyékától. Későbbi nagyobb műveiben (*A festő halála*, *Ének a búzamezőkről*, *Az aranykoporsó*) állandóan és tudatosan szembenéz vele. Szinte készült a vele való találkozásra. Mintha tudta volna, hogy akiket a halál nagyon szeret, azoknak újra kell születniök.

Lánya, Panka írta róla 1936-ban, hogy „boldog volt, nem azért mert azzá tette az élet hanem mert ilyennek született”. Úgy látszik, a szülői szív arra is képes, hogy a legnagyobb színészé tegye az édesapát: a boldog ember szerepét játssza agyongyötört szívvel. Nem, Móra nagyon boldogtalan ember volt és még boldogtalanabb 1919 után.

Siker, népszerűség, hírnév, díszpolgárság, díszdoktorság nem tudták vele feledtetni az ellenforradalom szörnyűségeit, a börtönökkel és akasztófákkal „konszolidált” magyar nép megújuló sebeit.

A szavak csodálatos művésze volt. Énekelni tudta őket úgy, mint senki más. Magányos szívének szédítő mélységében zengett csak szenvedélye, mint a végtelen pusztas csendjében a közelgő vihar fenyegető moraja. Érzékeli lehet, de leírni lehetetlen. A szavak művészi játékával, a szédítő tempójú munka mákonyában, az alkotás gyönyörében, a megújuló harc mámorában keresett felejtést. A halál árnyékában kétségbeesetten kergette a „kék madárt” — és hiába.

Életének utolsó hónapjaiban családja, orvosai és barátai előtt úgy tesz, mintha elhinné, amivel hitegetik: tudniillik, hogy gyógyítható betegsége van, és hogy az operáció jó hatással lesz egészségi állapotára, s nemskóra felépül. Miközben „circumdant gemitus martis” (körülveszik a halál fájdalomai) az orvosban hívó, engedelmes beteg szerepét játssza, de nem tudja megállni, hogy el ne árulja hitetlenségét. Operációja után (1933. szeptember) néhány héttel később, vendégül látja otthonában Winternitz sebészprofesszort, aki megoperálta, Rusznyák István belgyógyász professzort, orvosát — és másokat.

Beszélgetés közben a vendéglátó Móra tüsszögni kezdett.

— Ferkó, csak nem vagy náthás? — kérdezte Rusznyák professzor.

— Dehogya vagyok, csak mindig rámjön a tüsszögés, ha megszólalsz, ezredes.

— Miért ezredes? — érdeklődött Winternitz professzor.

— Mert csak minden ezredik szavát lehet elhinni — válaszolt Móra nevetve.

Úgy véljük, Rusznyák professzor megbocsájtotta Mórának a szójátékokat, és nekünk is megbocsájtja, hogy a történetet itt felelevenítettük, de csak azért tettük, hogy bemutassuk a humornak „mosoly könnyek között” megfogalmazása helyett egy másik, az élet adta megfogalmazását: a humor, a bátrak mosolya a halál árnyékában.

Az ő írói humorára is alighanem az utóbbi megfogalmazás a legjellemzőbb.

S hogy nem hitt orvosainak jóakarató „hazugságában”, bizonyítja halála előtt, alig 3 héttel, írott levele: „Jöttek a gonosz napok... órák, amelyeken egy virágszirmot nem bírtam volna a tenyeremben tartani... Estétől hajnalig tartó éjszakák amelyeken éreznem lehetett, ahogy az élet és a lélek az ujjaim hegyén keresztül elcsordogálnak a testből... Ebéd után kín és verejték közt... Aztán ágy... Ha jobban érzem magam, felöltözködöm, mert most szoktak jönni a legjobb órák, körülbelül este 10-ig. Ezeket az órákat fordítottam eddig a „hátrahagyott munkáim” rendezésére. Persze ez most csak humor, néha kegyetlen valóságnak érzem. Akárhogy lesz, az megnyugvás, hogy az unokáimat nem hagyom semmi nélkül. Magam sem tudtam, hogy ilyen termékeny író voltam én. Eddig 8 komplett kötetet állítottam össze.”

Ime, írónk végső erőfeszítéssel így készül a halhatatlank sírontúli örök életére. Úgy áldozott vért és ideget a jelennek, hogy a jövő végtelenbe-vesző horizontja vette körül már életében.

Szegedi tisztelői és barátai telket, közgyűlési örökös tagságot és díszpolgárságot akartak neki adományoztatni, de ellenségei nem tudták feledni forradalmi múltját, nem tudták megbocsájtani neki törhetetlen gerincességét, az őt körülvevő milliók szeretetét és becsülését, és az egészből csak díszsírhely lett, az is nehezen.

Móra írói sikerét nem utolsósorban éppen annak köszönhetette, hogy hű maradt élete utolsó pillanatáig a forradalomhoz, ezt a hűséget érezték meg olvasói minden írásában, ezért kelt el egy év alatt az *Ének a búzamezőkről* 30 000, az *Aranykoporsó* ugyancsak egy év alatt 18 000 példányban, „ugyanekkor Tormai Cecil (a Horthy rendszer írója) négy új könyvéből a legörültebb reklámozással sem tudtak 1800 példánynál többet bedolgozni a közönségbe”. Ezért a hűségért maradt az ellenforradalom „vitézéi” előtt még halálában is jegyes ember.

A Tanácsköztársaság közelgő 50. évfordulóján a sorsdöntő napok emlékeit idézve, elmondhatjuk, hogy a mi Móra Ferencünk életművével népe szívében élőbb, mint valaha volt.